

OBNOVA PALAČE ORŠIĆ-RAUCH I PRIPREMA ZA STALNI POSTAV POVIJESNOG MUZEJA HRVATSKE

Jasna Tomičić

Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb

vući gotovo nevjerojatno, ali najstariji muzej u kontinentalnom dijelu Hrvatske imao je stalni postav samo u vrijeme svog osnutka. Te davne 1846. godine, kada je osnovan kao Narodni muzej u samo četiri prostorije u kući Karla Draškovića

Trakošćanskog, izloženi su razni predmeti od kojih oni s povijesnim značajem čine i danas jezgro fundusa Povijesnog muzeja Hrvatske. Godine 1867. Muzej je bio podijeljen na dva odjela, prirodoslovni i arheološki u čijem sastavu su i povijesne zbirke. Ubrzo potom Prirodoslovni odjel dobio je svoju zgradu i postao pod upravom Spiridona Brusine samostalan muzej. Sudbina našeg muzeja ostaje sve do 1952. godine vezana uz Arheološki muzej. Tek 1959. godine Muzej dobiva današnju zgradu, a 1961. godine definitivno se odvaja od patronata JAZU.

Mačehinski odnos prema povijesnoj baštini Hrvatske u proteklih više od sto godina postojanja osjeća se i danas. Ne odnosi se to samo na zbirke već i na činjenicu da se trinaest stoljeća života na tlu Hrvatske treba prezentirati na prostoru jedne malo bolje obiteljske kuće. Upravo to je bio razlog što svi današnji upravitelji Povijesnog muzeja Hrvatske nisu pokušavali u palači prezentirati stalni postav, a sve u nadi da će Muzej zbog svoga republičkog značaja dobiti novi i puno veći prostor.

Kako je društvo posljednjih godina uložilo ogromna sredstva u sasna nova muzejska i druga kulturna zdanja, teško da će se moći bitno što promijeniti u pogledu potreba Povijesnog muzeja Hrvatske za prostorom. Upravo stoga odlučeno je pristupiti svim potrebnim pripremama u okviru postojeće kvadrature, te da se usprkos svim manjkavostima i poteškoćama ipak prezentira stalni postav.

Međutim, prije nego li su uopće počele ozbiljne pripreme hitno se, 1984. godine, morala sanirati krovna konstrukcija te vlaga u podrumskom prostoru palače. Nakon toga pristupilo se izradi sve potrebne dokumentacije i razradi radova po fazama, u skladu sa sredstvima koja su se mogla osigurati. Prvi sanacijski radovi financirani su zajedničkim sredstvima USIZ-a kulture grada Zagreba, RSIZ-a kulture Hrvatske i Skupštine grada Zagreba, a sve kasnije radove, kao i ove koji su u toku, isključivo financira USIZ kulture grada Zagreba.

U toku 1986. i 1987. godine temeljito su obnovljene četiri fasade s potrebnim restauratorskim zahvatima i izmjenom kamenih okvira prozora i izradom nove stolarije. Dok su na neki način svi poslovi oko projektiranja i ishođenja dozvola donekle tekli uobičajenim ritmom, dio idejnog projekta koji obuhvaća izradu podzemnog objekta u dvorištu nismo mogli ostvariti jer se ne uklapa u sadašnji PUP Gornjega grada.

Uvrštenjem u objekte od prioritetne važnosti u vrijeme Univerzijade, uspjeli smo započeti gradnju dvorišnog objekta na mjestu nekadašnjega, dakako u zadanim gabaritima i u skladu sa Zakonom o zaštiti spomenika kulture. Iako po svom vanjskom izgledu objekt odgovara nekadašnjem gospodarskom objektu, on danas sa svoje tri etaže pruža prostor uprave, sobe za rad kustosa, biblioteke, privremene preparatorske radionice te kotlovnice za cijeli kompleks.

S gradnjom tog objekta te oslobađanjem dijela prostora u palači stvoreni su uvjeti da se nastave radovi na palači. Radove na palači i program Muzeja nastojali smo uskladiti i do sada su tekli gotovo nesmetano jedni od drugih. Međutim, potkraj ove godine, zbog dinamike građevinskih radova, morat će

prestat i sva programska aktivnost u palači jer će se cijeli prvi kat pretvoriti u depo.

Ovime smo dotakli gorući problem Povijesnog muzeja Hrvatske. Naime, dok je radio na način da je pripremao izložbe u prvom katu palače, a cijeli ostali prostor koristio za depo, očito nije bilo problema. Ali ne zaboravimo, nije bilo niti stalnog postava. Sada pripremamo stalni postav i problem postaje prostor depoa te izložbeni prostor. No, dileme nema. Stalni postav, ma kako teško i na ma kako malom prostoru, mora se načiniti. Vjerujemo da ćemo uz pomoć odgovornih struktura u Zagrebu namaknuti sredstva, jer pobrinuli smo se za neka rješenja.

Godine 1989. sagradili smo podrum ispod veže palače i tako dobili potreban spoj između prostora podruma krila palače, a s gradnjom aneksa između krila palače u zapadnom dijelu dvorišta manji privremeni depo.

Početak ove godine Muzeju su doznačena veća sredstva, pa se vrlo intenzivno izvode radovi u prizemlju i podrumu sjevernoga krila. Mogli bi se odvijati i u južnom dijelu, ali on je momentalno depo, te će tamo radovi početi kad završi izložba o Ivanu Mažuraniću, a tada zatvaramo Muzej i sve predmete selimo na kat.

Rješenje problema depoa nudimo na više načina. Jedan od najrazumnijih je gradnja podzemnog objekta u dvorištu, ali po svemu sudeći, jer nije u skladu s PUP-om, još dugo se neće riješiti. Drugi je kupnja kuće Mažuranić u Jurjevskoj 5 od njene vlasnice Herte Mažuranić, a u koju bi se nakon sanacije mogla vratiti velika zbirka Mažuranić iz posjeda Povijesnog muzeja Hrvatske, a drugi prostor koristiti za depoe i radionice. Kako se radi o velikoj svoti novca, teret bi najvjerojatnije trebali podnijeti Grad, Republika i USIZ kulture. Nije neinteresantna ni kuća u Matoševoj 7 jer bi se funkcioniranje Muzeja lakše uskladilo. Međutim, tu se uz ostalo treba riješiti nekoliko stanarskih problema jer objekt nije prazan kao kuća Mažuranić.

Očigledno, ovog trenutka ne vidimo rješenje, ali ipak vjerujemo da se neće dopustiti da ovaj put, doduše divno uređena palača, umjesto za stalni postav Povijesnog muzeja Hrvatske i dalje služi kao depo.

Spomenuli smo i izložbeni prostor. U svojoj programskoj orijentaciji Povijesni muzej Hrvatske će i nadalje uza stalni postav pripremati veće tematske izložbe vezane uz razne povijesne događaje i ličnosti. Ipak, od 1991. godine mi ćemo morati biti gosti u nekom od zagrebačkih prostora. Već potkraj 1990. godine s Muzejem grada Zagreba pripremit ćemo u njihovu prostoru veliku izložbu u povodu 900. obljetnice grada Zagreba o zagrebačkim obrtima.

Uza sve svoje dosadašnje obaveze stručni kadar Muzeja ozbiljno je razmotrio osnove za izradu stalnog postava. Kako ipak nismo veliki muzej, povijest Hrvatske podijelili smo na četiri velika poglavlja, na kojima rade kao autori po dva ili tri kustosa. Podjela je obavljena po već nekim usmjerenim interesima kustosa. Ujedno svi kustosi, jer su voditelji zbirki, sudjeluju u svim povijesnim temama. Bogatu povijest Hrvatske treba svesti na skromne natuknice. Velik i skoro nerješiv zadatak! Ipak, nastojat ćemo kratko i jasno ispričati najvažnije, a za sve ono što ne možemo u pomoć ćemo pozvati tehniku. Naime, naša velika dvorana dobit će mnogostruku ulogu. Bit će izložbeni prostor, predavaonica, projekcijska dvorana, koncertna dvorana i kazališni prostor za ono što nazivamo »oživljena povijest«.

Iako je ovaj kolektiv postavio do sada mnoge vrlo komplicirane izložbe, smatramo stalni postav najvećim i najtežim zadatkom. Upoznavanje sa sličnim muzejima u svijetu zasigurno bi nam pomoglo u mnogim dilemama. Pitat ćemo, savjetovat ćemo se i, ono što je najvažnije, nastojat ćemo dati najbolje što možemo. Obogatit ćemo izdavačku djelatnost, ponudu suvenira, proširiti sve oblike komunikacije, riječju postati ono što danas suvremeni muzej predstavlja u svijetu. Osim toga, vjerujemo da ćemo uspjeti riješiti sve probleme pa vas pozivamo na otvaranje stalnoga postava Povijesnog muzeja Hrvatske.

Primitljeno: 28. 4. 1990.

SUMMARY

Renovation of the Oršić-Rauch palace and its adaptation for a permanent display of the Croatian Historical Museum

Jasna Tomičić

The Croatian Historical Museum has since 1959 been housed in the Oršić-Rauch palace in Gornji Grad in Zagreb, where owing to lack of space its permanent display could not be presented. The Museum has staged exhibitions on the first floor so far, the remaining space having served as a depot. In 1984 the roof structure was repaired and moisture removed from the cellar. In 1986–87 the façades were renovated and an administrative building was constructed in the place of a former outhouse in the courtyard. It now contains offices, curators' offices, a library, and conservation workshops. In this manner more room was gained in the palace itself. The Museum has launched on an adaptation of the interior and preparation for the permanent display by all curators of the various collections. Their aim is to tell the history of Croatia during thirteen centuries in a concise and clear manner, with the help of modern techniques. An unsolved problem remains the depot, whose solution lies only in the construction of an underground building in the courtyard, or in an extension of the museum to the neighbouring Mažuranić house. Thematic exhibitions on historical personages and events which will continue to be organized by the Museum will have to take place in other exhibition halls in Zagreb, starting with 1991.

NOVI POSTAV ETNOGRAFSKE ZBIRKE SAMOBORSKOG MUZEJA

Lela Roćenović
Samoborski muzej
Samobor

birke Samoborskog muzeja smještene su u kompleksu Livadićeva dvorca koji se sastoji od dvije zgrade: zgrada dvorca i na udaljenosti od desetak metara služinska kuća. Oba objekta su spomenici kulture. Kao na mnogim drugim

mjestima i ovdje će spomenici kulture poprimiti ulogu muzeja na taj način da budu samo prostori za izložene i pohranjene muzejske zbirke. Stari postav etnografske zbirke smješten je u služinskoj kući, a za novi postav predviđeno je isto mjesto. Inače, u svakodnevnom govoru muzejskih suradnika služinska kuća se naziva »kućica« – u suprotnosti s velikom kućom, dvorcem – sam naziv govori i o veličini i o nekadašnjoj njenoj važnosti.

Nakon saniranja vlage, uređenja prostora i drvenih eksponata, od kojih su neki oštećeni zbog djelovanja vlage, pristupit će se novom postavu etnografske zbirke (stari postav je zbog nedostatka stručnoga kadra neadekvatno riješen). U razmišljanju o načinima rješavanja novog postava nametnula su mi se dva. Postaviti etnografsku zbirku na neki od čestih načina, kao što je postavljanje po određenim temama: ekonomija, odijevanje i sl., ovdje ne bi bilo dobro zbog malih prostorija koje ne bi bile dovoljne za takvo, tematsko izlaganje. Znači, ostaje da se iskoristi ono što nudi sam prostor: služinska kuća svojom strukturom prostora odgovara seoskoj kući. Tako bi se pokušaj rekonstrukcije autentičnoga seoskog života (naravno, koliko se to uopće može postići)

odvijao u prostoru služinske kuće, koja po veličini prostorija, prozora pa čak i po lomu svjetla stvara određenu atmosferu intimnosti te tako može biti pogodna za obnavljanje sjećanja na seoski porodični kućni ambijent. Ambijent seoske kuće jedne obitelji seljaka srednjeg imovinskog stanja s kraja 19. stoljeća prikazao bi se u dvije prostorije u prizemlju, koje bi predstavljale gospodarski dio tzv. *pivnice* ili *zidanice*, i u prostorijama na katu koje bi predstavljale stambeni dio: kuhinja – *kubna*, soba – *hiža* i manja soba – *komora*. Taj raspored potječe i od služinske kućice, a dijelom je korišten i u starom postavu. Takav način prezentacije etnografskog materijala može pokazati veći dio kulture stanovanja te naznačiti način života određenog čovjeka u jednom vremenu i prostoru. On se najcjelovitije može dati preko kuće jer je to mjesto gdje se umire i rađa, gdje se proizvodi i troši, gdje se održavaju sve svečanosti. To je mjesto gdje se sastaju mnoge aktivnosti i mnogi putovi. Ujedno to je i najracionalniji način da se u smisljenoj vezi pokaže najveći broj predmeta koji pripadaju različitim segmentima života: i proizvodnji i obredu i praznovjerju. Takvim postavom svaki eksponat može pokazati puno: i sam za sebe i zajedno s ambijentom kojem prirodno pripada. Informacija koju eksponati daju je za posjetioca jednostavna i čitljiva jer materijal sam »progovara«.

Postavom bih htjela pokazati životnu svakodnevicu, a neke svećane trenutke pokušala bih postići samo nekoliko puta na godinu unošenjem nekih detalja koji obilježavaju npr. Božić, Uskrs i druge blagdane.

Dodatak postavu bila bi opća legenda koja bi dala odrednice u smislu prostora, vremena, osobe kojoj kuća pripada. Nekoliko zvučnika služilo bi povremeno vođenju posjetilaca, tj. davanju osnovnih informacija o načinu života ukućana. Još jedan dodatak informiranju posjetilaca bio bi mali tiskani vodič.

Da bi se sve to napravilo, treba obaviti još puno posla, kao što je uređivanje podova i zidova, podizanje nove peći, zaklanjanje grijanja, uvođenje dodatnih rasvjetnih tijela i dr.

Smjer kretanja posjetilaca ne bi bio strogo određen, željela bih da se slobodno kreću, kao u nečijem stanu.

Takav način izlaganja materijala neće poremetiti nekadašnji prostor služinske kuće tj. njezine povijesne strukture. Bilo bi dobro da se ona jednoga dana ponovo predstavi kao služinska kuća Livadićeva dvorca. To bi naravno imalo smisla jedino u slučaju da i dvorac funkcionira kao postav dvorca (u povijesnom i kulturnom smislu). To bi bila prava prilika da se nadomak Zagrebu (s potencijalno velikim brojem posjetilaca) pokaže dvorac i jedna služinska kućica koja bi otkrila i onaj drugi, »nevidljivi« društveni sloj. Naravno, to bi značilo da su muzejske zbirke na drugome mjestu. Nažalost, za to nema materijalnih mogućnosti.

Primljeno: 24. 5. 1990.

SUMMARY

On the new display of the ethnographic collection of the Museum in Samobor

Lela Roćenović

The collections of the Museum in Samobor are accommodated in the building complex of the Livadić manor house, a cultural monument. The ethnographic collection is placed in the servants' quarters, some ten metres removed from the manor house. After the building is dehumidified and repaired, and the wooden construction conserved, the new display of the collection will be laid out. The servants' quarters resemble in construction a local farm house, so that they will be arranged like a farmhouse from the end of 19th century. Two rooms on the ground floor will